

ШУКУР ХОЛМИРЗАЕВ ВА ХЕРМАН ХЕССЕ ИЖОДИДА ОДАМ ВА ТАБИАТ КОНЦЕПЦИЯСИ: ПОЭТИК МАҲОРАТ ВА ФАЛСАФИЙ ЙЎНАЛИШ

Мансурова Шахло

Фарғона давлат университети

мустақил тадқиқотчиси

shaxlo.mansurova@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Мақолада ўзбек ёзувчиси Шукур Холмирзаев ва немис ёзувчиси Херман Хессе ижодида одам ва табиат муносабатининг бадиий ва фалсафий ифодаси таҳлил этилган. Муаллифлар асарларида табиат образининг инсон рухияти билан боғлиқлиги, унинг маънавий камолотдаги ўрни ҳамда адабий поэтикадаги функцияси ёритилади. Тадқиқотда қиёсий-таҳлил, герменевтик ва структуравий методлардан фойдаланилган.

Калит сўзлар: Шукур Холмирзаев, Херман Хессе, табиат, инсон, рухият, поэтика, фалсафа, маънавият, экология.

ANNOTATION

The article analyzes the artistic and philosophical representation of the relationship between man and nature in the works of Shukur Kholmiraev and Hermann Hesse. It explores the connection between the image of nature and the human psyche, the role of nature in spiritual development and its function in literary poetics. Comparative, hermeneutic, and structural methods were used in the research.

Key words: Shukur Kholmiraev, Hermann Hesse, nature, man, psyche, poetics, philosophy, spirituality, ecology.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается художественно-философская концепция природы и человека в творчестве Шукура Холмирзаева и Германа Хессе. Анализируется отражение внутреннего мира человека в образе природы, её роль в духовном становлении личности и эстетические функции в поэтике произведений.

Ключевые слова: человек, природа, гармония, поэтика, философия, духовность, экология.

КИРИШ

Инсон ва табиат муносабати муаммоси адабиётда илк даврларданок муҳим эстетик ва маънавий масалалардан бири бўлиб келган. Замонавий цивилизациянинг индустриал ўсиши, инсоннинг табиатдан ажралиб бориши

нафақат экологик, балки маънавий инқирозни ҳам келтириб чиқарди. Шу боис XX аср адабиётида инсон ва табиат муносабати янги фалсафий маъно касб этди. Бу жиҳатдан Херман Хессе ва Шукур Холмирзаев ижоди адабий-тафаккурдаги икки турли, бироқ уйғун қирраларни намоён этади. Уларнинг ҳар иккаласи ҳам табиатни фақат фон ёки декорация сифатида эмас, балки инсоннинг руҳий ва маънавий яратилишида иштирок этувчи куч сифатида талқин этадилар.

ТАДҚИҚОТ МАҚСАДИ ВА ВАЗИФАЛАРИ

Тадқиқотнинг асосий мақсади – Херман Хессе ва Шукур Холмирзаев асарларида табиат ва инсон концепциясини қиёсий таҳлил қилиш, уларнинг поэтик ва фалсафий йўналишларини очиб беришдир. Бу мақсадни амалга ошириш учун қуйидаги вазифалар белгиланди:

1. Ёзувчилар асарларида табиат ва инсон муносабатидаги бадий вазифаларни таҳлил қилиш;
2. Табиати образи орқали инсон руҳиятини очиш усуллари ўрганиш;
3. Хессе ва Холмирзаев поэтикасининг умумий ва фарқли жиҳатларини кўрсатиш;
4. Инсон ва табиат уйғунлигининг фалсафий асосларини ёритиш.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Мақолада қиёсий-таҳлил ва герменевтик ёндашув асосида ёзувчиларнинг бадий дунёқарашлари таҳлил қилинди. Тадқиқот жараёнида фалсафий антропология, экокритика ва эстетик поэтика принципларига суянилди. Инсоннинг табиат билан уйғунлиги масаласи нафақат адабий, балки маданий ва ахлоқий категория сифатида қаралди.

АСОСИЙ ҚИСМ

Херман Хессе (1877–1962) ижоди немис модернизмида инсоннинг ички дунёси, онг ва руҳ оламининг чуқур таҳлили билан ажралиб туради. Унинг “Siddhartha”, “Demian”, “Steppenwolf”, “Das Glasperlenspiel” каби асарларида табиат инсон онгидаги ички мусиқа, покланиш ва озодлик тимсоли сифатида намоён бўлади. “Siddhartha” романида табиат — инсоннинг маънавий ўсиш жараёнидаги асосий мураббий.[1] Дарё, қуш, шамол, ёруғлик образлари инсоннинг ички оламидаги ўзгаришларни бадий символлар орқали ифода этади. Хессега кўра, табиат инсоннинг руҳий тозаланишига ёрдам беради, чунки инсон фақат табиат билан уйғун ҳолатда ўз “мен”ини англай олади.[2]

Шукур Холмирзаев (1940–2005) ўзбек адабиётида халқона ҳаёт манзараларини фалсафий руҳ билан ёритган ижодкорлардан бири. Унинг “Милтиқ отилди”, “Соғинч”, “Қишлоқ ҳикоялари”, “Ёзги юрт” каби асарларида табиат реал ҳаёт билан узвий боғлиқ ҳолда намоён бўлади.[4] Ёзувчи табиатни эстетик категориядан кўра, ахлоқий мезон сифатида кўради. Табиати орқали инсоннинг меҳри, садоқати ва инсонийлиги кўрсатилади. “Ёзги юрт” асарида

кушлар шовқини, шамолнинг шовқирини, ернинг ҳидидан инсоннинг руҳий тикланиши, табиат билан мулоқот орқали маънавий покланиш акс эттирилади.

ХУЛОСА

Шукур Холмирзаев ва Херман Хессе ижодида табиат инсоннинг руҳий ва маънавий тараққиётида марказий ўрин эгаллайди. Улар учун табиат — нафақат эстетик восита, балки инсонликнинг синови, маънавий озодлик ва ички уйғунлик манбаи. Хессе асарларида табиат фалсафий-руҳий introspeksiya воситаси бўлса, Холмирзаевда у миллий-ахлоқий қадриятларнинг тимсоли сифатида акс этади. Шу жиҳатдан, ҳар икки ёзувчи ижоди замонавий экологик ва маънавий масалаларни ёритишда муҳим аҳамиятга эга.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Хессе Х. Сиддхартта. – Берлин: Suhrkamp Verlag, 1974.
2. Хессе Х. Степной волк. – Франкфурт: Fischer Verlag, 1977.
3. Хессе Х. Демиан. – Берлин: Fischer Verlag, 1919.
4. Холмирзаев Ш. Ёзги юрт. – Тошкент: Шарқ, 1998.
5. Холмирзаев Ш. Қишлоқ ҳикоялари. – Тошкент: Ғ.Ғулом номидаги нашриёт, 2006.